

якнайшвидше відновити діяльність ліквідованого профільного міністерства – Міністерства екології та природних ресурсів України.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Екологічне право України. Академічний курс: підручник. 2-ге вид. / за заг. ред. Ю.С. Шемшученка. Київ: ТОВ «Вид-во «Юридична думка», 2008. 720 с.
3. Про охорону навколишнього природного середовища. Закон України від 25 червня 1991 р. № 1264-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 41. Ст. 546.
4. Програма діяльності Кабінету Міністрів України. Схвалено Постановою Верховної Ради України від 4 жовтня 2019 р. № 188-ІХ. *Голос України*. № 196 (7202). 12 жовтня 2019 р. С. 14-22.

УДК 342.34(043.2)

Колодій А.М., д.ю.н., професор,
директор навчально-наукового інституту «Юридичний інститут
ДВНЗ «Київський Національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана», м. Київ, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА: ПОНЯТТЯ ТА ЕЛЕМЕНТИ

Передусім хотілося б зазначити, що у сучасній вітчизняній юридичній науці термін «забезпечення прав, свобод та обов’язків людини і громадянина», розуміється неоднозначно. Так, наприклад, у «Міжнародній поліцейській енциклопедії» зазначається, що «... забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина – це система їх гарантування з боку державних інститутів, яка функціонує у правовому режимі і до якої входять такі елементи, як компетенція, охорона, захист, а також створення необхідних умов для реальної реалізації людиною своїх прав і свобод» [1; с. 166 – 167].

Олійник А.Ю. у монографії, що присвячена безпосередньо зазначеному питанню, визнає, що «... забезпечення конституційних свобод і недоторканності людини та громадянина в Україні – це створення сприятливих умов для їх здійснення, охорона, захист суб’єктивних свобод від правопорушення, відновлення порушеного права компетентними державними органами чи органами місцевого самоврядування, їх посадовими або службовими особами та об’єднаннями громадян шляхом здійснення матеріальних і процесуальних юридичних засобів» [2; с. 153].

Разом з тим, варто наголосити, що конституційно-правовий інститут

забезпечення прав та свобод людини і громадянина інтенсивно закріплюється в нормативно-правових актах. Насамперед у ст. 3 Конституції України, яка зафіксувала, що «Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [3], або у частині 2 ст. 2 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права від 16 грудня 1996 р., який ратифікований Україною 19 жовтня 1973 р. і набув чинності 23 березня 1976 р. і у якому встановлюється, що «Кожна держава-сторона цього Пакту зобов'язується поважати і забезпечувати всім особам, які знаходяться в межах її території та під її юрисдикцією, права, що визнаються в цьому Пакті, без будь-якого розрізнення щодо раси, кольору шкіри, статті, мови, релігії, політичних та інших переконань, національного чи соціального походження, майнового стану, народження чи іншої обстановки» [4; с. 38]. Або ж у ст. 14 Конституції Естонської Республіки де йдеться про те, що «Забезпечення прав і свобод є обов'язком законодавчої, виконавчої і судової влади, а також місцевих самоврядувань» [5; с. 4]. Конституції Італійської Республіки від 22 грудня 1947 р., набула чинності 1 січня 1948 р. яка у ст. 2 регламентує, що «Республіка визнає і гарантує непорушні та невід'ємні права (*diritti inviolabili*) людини як індивіда і як члена громадських об'єднань (*formazioni sociali*), що розкривають її особистість, і вимагає безумовного виконання обов'язків політичної, економічної і соціальної солідарності» [6; с. 19].

Враховуючи викладене можна стверджувати, що забезпечення конституційних прав та свобод людини і громадянина – це найбільш широка категорія у порівнянні із іншими поняттями цього понятійно-категоріального ряду (утвердження, створення умов, реалізація, охорона, захист, відтворення).

При цьому під утвердженням конституційних прав та свобод людини і громадянина необхідно розуміти закріплення (регламентацію) конституційних прав та свобод людини і громадянина у системі нормативно-правових, індивідуально-владних та інших правових актів. Під створенням умов, як складовою забезпечення конституційних прав та свобод людини і громадянина доцільно розуміти формування найбільш сприятливої атмосфери (умов) і не тільки у політичній системі, але й у економічній, соціальній, духовній і навіть релігійній, для фактичного втілення конституційних прав та свобод людини і громадянина. Під реалізацією, як складовою забезпечення конституційних прав та свобод людини і громадянина, є сенс розуміти – їх фактичне втілення у суспільних, соціальних відносинах. Реалізація конституційних прав та свобод людини і громадянина здійснюється у формі: використання; виконання; дотримання та застосування. Охорона конституційних прав та свобод людини і громадянина це - діяльність, спрямована на усунення перешкод у реалізації людиною і громадянином своїх прав і свобод,

боротьбу з невиконанням обов'язків і зловживання правами і свободами, яка спрямована на забезпечення нормальної реалізації людьми прав і свобод, тобто, як таких, які використовуються до їх порушення. Охорона конституційних прав та свобод людини і громадянина здійснюється у формі профілактики, попередження, недопущення можливих порушень. Захист конституційних прав та свобод людини і громадянина має місце у випадках їх порушення і передбачає встановлення об'єктивної істини, осіб, що його скоїли, їх право та дієздатності та виконання щодо них покарань. Відтворення конституційних прав та свобод людини і громадянина – це відновлення їх первинної якості, повної здатності (у теоретичній та практичній площині) задовольняти потреби та інтереси громадян стосовно усіх сфер життєдіяльності людини і громадянина.

Виходячи із сказаного можна сформулювати загальне визначення забезпечення конституційних прав та свобод людини і громадянина під яким необхідно розуміти діяльність, спрямовану на регламентацію, створення найбільш сприятливої атмосфери, фактичне втілення, усунення перешкод, боротьбу з невиконанням обов'язків і зловживанням правами та свободами, гарантування нормальної реалізації людьми і громадянами конституційних прав та свобод, відновлення їх первинної якості стосовно усіх сфер життєдіяльності людини і громадянина.

А отже структура забезпечення конституційних прав та свобод людини і громадянина, складається з таких елементів: 1) утвердження; 2) створення умов; 3) реалізація; 4) охорона; 5) захист; 6) відтворення конституційних прав та свобод людини і громадянина.

Література

1. Степаненко К. Еволюція терміна «забезпечення» щодо прав і свобод людини. Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 10 т. / [за ред. Ю.І. Римаренко, Я.Ю. Кондратьєв, В.Я. Тацій, Ю.С. Шемшученко]. Київ: «Видавничий Дім «Ін Юре», 2005. Т. II. Права людини у контексті поліцейської діяльності. 1224 с.

2. Олійник А.Ю. Конституційно-правовий механізм забезпечення основних свобод людини і громадянина в Україні: монографія. Київ: Алерта, КНТ, Центр навчальної літератури, 2008. 472 с.

3. Конституція України від 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

4. Конституції нових держав Європи та Азії / упоряд. С. Головатий. Київ: Укр. Правн. Фондація. Вид-во «Право», 1996. 544 с.

5. Конституції нових держав Європи та Азії / упоряд. С. Головатий. Київ: Укр. Правн. Фондація. Вид-во «Право», 1996. 544 с.

6. Конституція Італійської Республіки (з передмовою Володимира Шаповала) / В.М. Шаповал. Київ: Москаленко О.М., 2018. 62 с.